

Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.

Právnická fakulta

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

O p o n e n t s k ý   p o s u d o k

na habilitačnú prácu JUDr. Bc. Vladimíra Pelca, Ph.D. s názvom

„Krajná núdza v trestnom práve“

Hoci inštitút krajnej núdze sa prelína celým právnym poriadkom, svoje najvýraznejšie a najvýznamnejšie miesto má práve v odvetví trestného práva. Okrem iných je nepostrádateľná funkcia ochranná u trestného práva, ktorú je treba garantovať vo všetkých situáciách. Konanie v krajnej núdzi totiž pragmaticky rieši situácie, v ktorých verejná moc nedokáže efektívne zabezpečiť nápravu narušených vzťahov a presadzovať hodnoty, ktoré za normálnych okolností chráni. Ide preto o konanie trestným právom akceptovateľné a v histórii tohto právneho odvetvia jednoznačne uznávané. Nejde však len o právny, ale zároveň filozofický problém voľby medzi dvoma zlami pri riešení kolízie dvoch záujmov, v presadení jedného na úkor záujmu druhého.

Napriek tomu, že krajná núdza je inštitútom tradičným, v histórii právnych úprav zaznamenáva vývoj meniaci sa v obsahu a podmienkach uplatňovania. Aj právna veda zaznamenala meniace sa pohľady a názory. V tomto smere však možno súhlasiť s autorom, že napriek významu inštitútu krajnej núdze, nie je jeho vedecké rozpracovanie dostatočné. Absencia aktuálnej a komplexnej monografie na túto tému je zjavná aj s prihliadnutím na nové spoločenské javy (napr. súčasné prejavy terorizmu, migračnej krízy, pandemická situácia), ktoré si budú vyžadovať nové prístupy riešenia pri aplikácii krajnej núdze. Aktuálnosť habilitačnej práce Vladimíra Pelca je z tohto pohľadu nepopierateľná.

Po formálnej stránke predstavuje habilitačná práca 208 strán textu, ktorý je logicky usporiadaný a štruktúrovaný, pričom sa člení na šesť kapitol, zoznam použitých prameňov, zhrnutie v českom a anglickom jazyku a rovnako tak abstrakt a kľúčové slová. Jednotlivé kapitoly, vrátane úvodu a záveru, sú svojím rozsahom a obsahom vyvážené a na seba nadväzujúce. Práca je spracovaná jasne, zrozumiteľne jazykom vedy. Použitý jazyk i terminológia (veľmi vhodné latinské výrazy) sú adekvátne téme i textu. Habilitačná práca má štandardnú úpravu, požadovaný rozsah, autor dôsledne rešpektuje a uplatňuje formálne a citačné kritériá a požiadavky.

Výber použitých metód autorovi umožnil tému spracovať ucelene a výsledky svojho skúmania interpretovať a prezentovať s náležitou vedeckou presnosťou. Využil najmä metódu historickú, metódu juristického rozboru platnej právnej úpravy, metódu komparatívnu, ako aj

metódy analýzy a syntézy. V práci využil rozsiahlu českú, československú, slovenskú i ďalšiu zahraničnú odbornú literatúru, internetové zdroje, rozsiahlu judikatúru európsku, ústavnú, všeobecných súdov ČR i ďalšie pramene.

V úvode práce autor formuluje základný výskumný cieľ ako „precíznu analýzu inštitútu krajnej núdze de lege lata v širších súvislostiach“. V tomto zmysle sa domnievam, že tu autor prezentuje skôr metódu ako cieľ. Oveľa presnejšie však formuluje štyri základné výskumné otázky:

1. Aký je účel a podstata krajnej núdze v trestnom práve?
2. Zodpovedá právna úprava krajnej núdze z roku 2009 v trestnom kódexe obecným predstavám a zásadám trestného práva?
3. Je výklad krajnej núdze v trestnej vede a aplikačná prax v súlade s právnou úpravou?
4. Právna úprava krajnej núdze de lege ferenda.

Tieto základné otázky, ako i niektoré súvisiace, sa prelínajú celou prácou, pričom v závere sa prezentujú i odpovede a postoje, ako i návrhy riešení.

Autor práce pristúpil k spracovaniu témy skutočne koncepčne. Je správne, že najskôr vychádza zo všeobecných teoretických východísk, zohľadňuje historický aspekt vývoja právnej úpravy, európsky aspekt vyjadrený najmä v adekvátnych a aktuálnych rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva, aktuálnu úpravu inštitútu de lege lata, aplikačnú prax vo významných kazuistikách a racionálne završuje svoje skúmania návrhmi de lege ferenda.

V druhej kapitole práce sa podáva podrobný analytický rozbor pojmu krajná núdza, ktorý sa ustálil normatívne v trestnom kódexe z roku 1950. Napriek iným terminologickým zvláštnostiam, najmä v zahraničí, sa autor správne prikláňa k názvu inštitútu v platnom trestnom zákonníku. Neopomína ani filozofický aspekt inštitútu, pričom tieto úvahy a príklady začína v starovekom Grécku, pokračuje cez starý Rím a novovekých autorov 17. storočia. Aj pre právo sú využiteľné názory Kanta, Hegela, Feuerbacha a ďalších. V tomto zmysle sú veľmi známe prípady „klasickej krajnej núdze“ podávané zo staroveku i anglo-amerického práva. Problematika je vhodne zavŕšená aktuálnymi, veľmi diskutovanými kauzami zo sveta (scenár Renegade, prípad Gäfgen), ako i novými sociálnymi výzvami a jej riešením uplatňujúc inštitút krajnej núdze.

Tretia kapitola sa zaoberá historickým vývojom krajnej núdze v tuzemskom trestnom práve. Táto podrobná analýza začína už od stredovekých inštitútov svojpomoci, sebaobrany a núdze. Autor správne označuje za prvú normatívnu úpravu až Zákonník o zločinoch a ťažkých policajných priestupkoch z roku 1803, zároveň podáva kritické výklady k prácam a učebným textom Zuckera, Kallaba, Milotu, Marchu, Miříčku i Solnařa a ďalších.

Jadrom posudzovanej práce je nepochybne štvrtá kapitola. Autor začína svoj výklad cez podstatu a zmysel inštitútu krajnej núdze, ako i jej systémové zaradenie medzi okolnosti vylučujúce protiprávnosť. V tejto súvislosti autor podrobil kritike terminologické vyjadrenie „okolnosti vylučujúcej protiprávnosť“ a veľmi logicky a racionálne odôvodnil jeho nahradenie pojmom „dôvody vylučujúce trestnú zodpovednosť“. V ďalšom vedie autor diskusiu s názormi autorov právnej vedy (Solnař, Kuchta, Prušák, Miříčka, Vokoun) k jednotlivým znakom krajnej núdze. V ďalšom autor veľmi podrobne analyzuje podmienky krajnej núdze a jej posudzovanie, pričom osobitne treba vyzdvihnúť a oceniť jeho stanoviská k pojmu „priamo hroziace

nebezpečenstvo“, subsidiarita a proporcionalita. Neopomína ani trestnoprocesné súvislosti krajnej núdze, najmä vo vzťahu k dôkaznému bremenu.

V piatej kapitole je predmetom pozornosti autora posudzovanie krajnej núdze v tuzemskej trestnoprávnej praxi. Kazuistika krajnej núdze je podávaná a radená chronologicky, zvyrazňujúc závislosť od rôznych sociálnych, politicko-bezpečnostných situácií (hlad, chudoba, nezamestnanosť, rodičovská autorita, prerušenie tehotenstva, vražda na príkaz atď.). Prípady prinášajú mnohé informácie i z dosiaľ málo známych prípadov viažucich sa k téme a pozitívne i negatívne skúsenosti aplikačnej praxe.

V závere svojej práce autor predovšetkým predkladá svoje odpovede na štyri základné výskumné otázky, pričom jeho odpovede sú logicky správne, racionálne a argumentačne vychádzajú z jednotlivých vedeckých pojednaní, názorov, judikatúry, vlastných zistení z obsahu posudzovanej práce. Jeho názory sú v zásade správne a nemám k nim žiadne pripomienky.

V ďalšej časti záveru autor predkladá viaceré návrhy de lege ferenda, ktoré sú nepochybne racionálne a správne. Pri budúcej novelizácii vidím reálnu možnosť ich využitia.

Habilitačná práca JUDr. Bc. Vladimíra Pelca, Ph.D. preukázala jeho pripravenosť na samostatnú teoretickú i aplikačnú činnosť, tiež na riešenie teoretických i praktických problémov v danom odbore. Táto práca podľa môjho názoru je jednoznačne prínosom k výskumu v danej oblasti právnej vedy, vyplňa absenciu v ucelenom spracovaní tejto témy za posledné desaťročia. Autor preukázal hlboké teoreticko-praktické schopnosti zvládnutia témy, veľmi dobrý písomný prejav a postreh pri poukazovaní na právnu úpravu de lege lata a prípadné postrehy, námety, podnety v rovine de lege ferenda.

Pri spracovaní témy využil svoje rozsiahle teoretické znalosti, názory popredných právnych teoretikov, rozsiahlu odbornú literatúru a judikatúru, ako i dávku vlastnej tvorivosti a schopnosti tieto pramene analyzovať a syntetizovať do logicky a štruktúrne definovaných okruhov najdôležitejších problémov týkajúcich sa inštitútu krajnej núdze. V skúmanej oblasti priniesol nové poznatky využiteľné pre rozvoj trestnoprávnej vedy, legislatívu i aplikačnú prax.

Osobne preto vítam publikovanie tejto práce ako monografie s cieľom jej širšieho uplatnenia a využitia (Leges, Praha 2021).

Dôležitým hodnotiacim kritériom habilitačných prác je aj hodnotenie ich originality. V prípade hodnotenej práce z protokolu originality v systéme programu Turnitin vyplýva, že celkový index podobnosti predstavuje 22%, prekryv na hodnotené hlavné zdroje sa uvádza 7%, 3% a ďalej menej ako 1%, čo vzhľadom na tieto údaje možno konštatovať, že hodnotená práca je pôvodná a originálna.

Posudzovaná habilitačná práca ako po stránke obsahovej, tak formálnej, spĺňa všetky kritériá požadované pre tento druh kvalifikačných prác.

Vzhľadom na doterajšie pôsobenia uchádzača v oblasti vedeckej i pedagogickej

o d p o r ú č a m ,

aby v prípade úspešnej obhajoby bol JUDr. Bc. Vladimírovi Pelcovi, Ph.D. udelený titul docent v odbore Trestné právo, kriminológia a kriminalistika.

Navrhujem zároveň, aby habilitant v rámci obhajoby vyjadril svoj názor na riešenie požiadavky proporcionality v trestnom poriadku ČR a SR de lege lata.

V Bratislave 13. 12. 2021

Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.